

Saturs

Rona Čeiva. Ievads	10
I daļa	12
II daļa	26

Ebreju vajāšanas	45
Turpmākie vāciešu noziegumi	52
III daļa	67
IV daļa	97
Īvas Adisones-Holas vēstules	

Iona Višova. Pēcvārds	121
Māra Ozola. Kā es iepazīnos ar <i>Vēstulēm no Latvijas</i>	124
Inga Sarma. Neparastie briti Latvijā	126
Inga Sarma. <i>Vēstulēs no Latvijas</i> minētās personas un viņu pēcnācēji	133



**Mariona Lūsija Adisone (dzim. Hila (Hill)) 1930. gados Bulduros.
No Ionas Višovas parsonīgā arhīva.**



Viljams Dērings Adisons (ģimenē – Genfs). 1920. gadi. Latvija. No Ionas Višovas personīgā arhīva.

Sunday
 taking
 any
 action of it.
 His address is:
 1800 N. Hancock
 Street
 Arlington
 Virginia.
 G.H. - bless
 you my
 Francis - King
 & daughter
 Love to Susan,
 Tom & your
 parents
 self.
 your
 David
 Lory
 Grandmother
 Lucy
 Adeline
 (Miss)

Bulduri.
 Latvia
 May 26 /40

My beloved, darling, Lorna

The plot has thickened
 since I wrote to you last, & things
 are growing more and more fantastic.
 I am so sorry for suffering humanity
 & for all the refugees. How I long to
 hear from you my darling child!
 Every day I wonder how you are all
 getting on, & whether Baby is still yalling,
 poor little fellow. He was probably cutting
 teeth when he was so restless. Has
 Margaret come back? Are you still &
 him, my pet. P. S. V. P. to all these
 questions. I hope you heard the King's

to his letter to you. He is rather pleased at your visit

Lūsija Adisone ir dzimusi un visu mūžu nodzīvojusi Latvijā. Kad sākās Otrais pasaules karš, viņa ar vīru atteicās pamest valsti kopā ar pārējo britu kopieni, bet palika, lai stātos pretī vispirms nacistu, pēc tam krievu okupācijai. Viņu mīļās mazmeitiņas bija aizsūtītas mājās uz Angliju, tāpēc Lūsija viņām regulāri vēstulēs ar humoru un dzīvesprieku stāstīja par savu dzīvi. Kad pasta sakari pārtrūka, viņa rakstīja dienasgrāmatu. Pierakstītais ir lielisks stāsts par valsti un ģimeni kara laikā.

Rona Čeiva un Lorna Višava
ir Lūsijas Adisones mazmeitas.

I DAĻA

Mana mīļā Rona!

Bija liels prieks un atvieglojums vakar no rīta saņemt Tavu telegrammu. Paldies Dievam, Tavs bīstamais ceļojums ir droši noslēdzies. Liels paldies par Tavām pastkartēm no Tallinas, Stokholmas un Oslo. Uzrakstīt bija gādīgi no Tevis. Šodien mēs saņēmām ziņas no tantes Alises, un, lai gan vēstule rakstīta pirms 13 dienām, tā deva mums cerību, ka dažreiz mūsu sarakste tiks cauri.

Tiklīdz bijī aizbraukusi, es aizslēdzu Tavas istabas durvis un nākamajā dienā notīrīju stikla bufeti, ieliku visas Tavas mantas un cieši aizslēdzu, lai, kad atgriezīsies, visu atrastu neskartu.

Mūsu trīs mazajām ābelītēm ir bagāta raža. Visi brīvie galdi noklāti ar āboliem, un uz grīdas to ir milzu kaudze, vismaz 1000, un gandrīz tikpat daudz vēl kokos. Aizsūtīju lielu grozu tētim⁶, jo viņam šogad ir pavisam maz. Sofka [ponijs]⁷ vēl ir šeit. No Maieriem ne miņas. Visi, ko pazīstam, ir atstājuši Jūrmalu, un sezona ir beigusies, bet Nūnija turpina peldēties jūrā. Dorijs⁸ ieradīsies nedēļas nogalē. Tā kā baltā istaba ir pilna ar āboliem un vēlāk būs ar ziediem utt., *Tavu* istabu esmu pārvērtusi par klasi; līdz šim man ir maz stundu, bet ceru, ka būs vairāk, tā ka rīti man ir diezgan brīvi.

Lai Dievs Tevi svētī, manu dārgumiņ!

Vismaigākā mīlestība un skūpstī no Tavas uzticīgās, mīlošās mammītes

Lūsijas Adisones

Bulduros

Pirmdien, 1939. gada 25. septembrī

⁶ Par tēti vēstulēs un dienasgrāmatā Lūsija Adisone sauc Lornas un Ronas tēvu Haroldu Trevenenu Holu (*Harold Trevenen Hall*, 1884–1943), kurš bija Ilģuciema manufaktūras vadītājs, viens no Latvijas pirmā futbola kluba “Union” dibinātājiem, arī pirmais kapteinis un spēlētājs tiesnesis 1907. g.

⁷ Kvadrātieķavās šeit un turpmāk – Ronas Čeivas piezīmes.

⁸ Dorotija Korija (*Dorothy Corrie*) – Lielbritānijas vēstniecības darbiniece un izlūkdienesta (*Secret Intelligence Service*) jeb MI6 aģente. *Vēsturnieces Ingas Sarmas piezīme.*

Mana mīlā Rona!

Šorīt biju pārsteigta, ieraugot zemi un jumtus pārklātus ar sniegu – pārāk agri, lai sāktos ziema. Pagājušā naktī lietus gāza straumēm un, tā kā bija sevišķi auksts, pārvērtās sniegā. Dīvaini izskatās ar lapām vēl pilniem kokiem un spoži spīdot saulei.

Sestdien Maiera kundze atsūtīja pakaļ Tavam zirdziņam. Bija skumji redzēt viņu aizejam, un ceru, ka atradīs labas mājas. Viņu aizveda piemērotā brīdī, jo tikko bija savas durvis saspārdījusi gabalos, – pieņemu, ka fizisko aktivitāšu dēļ. Pēdējā laikā viņa laimīga ganījās, piesieta pie koka.

Mēs saņēmām Tavu mazo pūdernīcu, ko atstāji Stokholmā. To atsūtīja maisiņā, un es ieliku Tavā bufetē kopā ar pārējām mantām.

Vectēvs (Ganfs) tagad dodas pastaigās divreiz dienā; es baidos, ka viņš saaukstēs šajos mainīgajos laikapstākļos. Lielākā daļa cilvēku ir devušies uz pilsētu, jo skolās ir sākusās mācības, un drīz mēs paliksim vieni savā godībā. Dorotija nedēļas nogali pavada kopā ar mums. Mēs visi esam aizņemti, šujot apģērbu poļu bēgļiem (šeit viņu ir apmēram tūkstotis), un es tamborēju segas bērniem. Citu jaunumu nav.

Mūžam Tava uzticīgā, mīlošā vecmāmiņa (mammīte)

Lūsija Adisone

Trusiši!

Bulduros

Svētdien, 1939. gada 1. oktobrī

Mana visumīlā Rona!

No Lielbritānijas konsula dzirdējām, ka esi atradusi piemērotu darbu, un ceru, ka Tev tas patīk un ka esi vesela un laimīga. Kāda laime, ka tik labi proti latviešu valodu!

Mēs šodien ielikām dubultos logus un aiztaisījām verandu, jo paredzam agru ziemu, – un māja tāpēc būs diezgan drūma. Nesen mums bija gaisa uzlidojumu mācības. Visa māja bija tumsā; mēs sēdējām patvērumā ar aizvērtiem slēģiem un nolaistiem aizkariem, un nācās taustīties pa māju. Divi vilcieni apstājās netālu no stacijas; tiklīdz atskanēja sirēna, visiem pasažieriem bija jālec ārā un jāskrien mežā. Dorijkorija stāstīja, ka pilsētā bija īpaši jautri, tā bija pilnīgā tumsā, un ielas pavisam tukšas, cilvēki steidzās patverties apstādījumos, tumsā saskrienoties un aplāpēti histēriski smejojoties. Viņai bija jānogādā uz pastu telegramma. Katru reizi, kad viņu apstādināja policists, viņa sacīja: „Valsts telegr’,” un steidzās tālāk.

Fabrikā nav nekā darāma, tāpēc tētis ir uzņēmies kurjera darbu⁹ un lielāko daļu laika būs prom no mājām.

Rakstīju Tev katru svētdienu – ceru, ka esi saņēmusi manas vēstules. Neesam par Tevi dzirdējuši, kopš ieradies. Ļoti vēlētos dabūt Tavu adresi.

Lai Dievs Tevi svētī, mans mīļais bērns!

Tava mīlošā mammīte

Lūsija Adisone

[*Divus mēnešus no Lornas nav ziņas.*]

Bulduros

Svētdien, 1939. gada 8. oktobrī

Mana visumīlā Rona!

Ceru, ka Tu patiesi esi dabūjusi darbu, par kuru mums stāstīja konsula sieva, un ka būsi neatlaidīga. Laikraksti būs ziņojuši par visiem pārsteidzošajiem notikumiem šeit, un šodienas ziņās vēsta, ka Hitlers pavēlējis visiem vācbaltiešiem doties uz Vāciju. Tā viņiem arī vajag par žēlošanos, bet nedomāju, ka viņi atradīs vieglu dzīvi, atstājuši savas mājas un īpašumus salīdzinošas pārticības zemē, lai dotos badoties uz Vāciju.

Pie mums laiks ir auksts un drēgns, un es dzīvoju bailēs, ka Ganfs saaukstēsies. Viņš divreiz dienā *ies* ārā neatkarīgi no laikapstākļiem. Viņš iet apkārt līdz Klārai un atpakaļ cauri mežam, un mājās atgriežas diezgan aizsēlies.

Mums pienākas cukura kartītes, un katrs saņem 3 mārciņas¹⁰ cukura mēnesī – pilnīgi pietiekami.

Savā pēdējā vēstulē Tev stāstīju, ka Līzele bija atsūtījusi pēc Tava zirga. Ceru, ka viņai būs labas mājas, lai gan bruģis tā nepatiks kā smilšainā augsne.

Tētis ir uzņēmies kurjera darbu un rīt būs prom. Līna¹¹ jutīsies vientuļa, jo viņš bieži būs prom no mājām.

⁹ Lūsijas znots Harolds Trevenens Hols bija Lielbritānijas ārējās izlūkošanas dienesta MI6 aģents, nevis kurjers, kā Lūsijai acīmredzot stāstīts. *Kurjera* pienākumus uzņēmas, veicot darbu Somijā. *Inga Sarma*

¹⁰ 1 mārciņa – 453,6 g.

II DAĻA

Jāsāk mēģināt Tev izstāstīt par visām likstām, kam esam gājuši cauri kopš šī postošā kara uzliesmojuma, kas pilnībā nošķīra mūs no Tevis. Zinu, ka droši vien stipri raizējies par mums, mana mīļā, kad dzirdēji vispirms par bolševiku un pēc tam par vāciešu nākšanu uz šīm nelaimīgajām Baltijas provincēm⁴³.

Nu tad aiziet!

Pēdējā reize, kad saņēmām ziņu no Tevis, bija tieši Anglijas kara pieteikuma priekšvakarā – kad karaliene ļoti pareizi sacīja: protams, viņi negrasās karot Dančigas un poļu koridora dēļ. Šā soļa postošās sekas mūsu valstsvīri neparedzēja, tomēr, ja Hitleram būtu nesodīti ļāvuši ieņemt Poliju, viņš nebūtu tur apstājies un karš būtu jebkurā gadījumā. Pa to laiku sākās pārsteidzošā tā sauktā vācbaltiešu *repatriācija*. Tāda izceļošana nav bijusi kopš Mozus un faraona laikiem! „*Hitler ruff!*”⁴⁴ bija viņu sauklis, un ar šo aicinājumu šie nesaprātīgie, maldinātie ļaudis atstāja savas mājas, savus īpašumus, savas saimniecības, savus uzņēmumus, veikalus, visu. Vietējā avīze *Rundschau* ar katru dienu kļuva histēriskāka, draudot tiem, kas paliks, ar neizsakāmām spīdzināšanām un Bērtuļa nakti ar latviešu rokām. Uz Rīgu no tēvzemes tika nosūtīti daudzi tvaikoņi, pat okeānu laineri, lai viņus visus nogādātu *Heimat* [dzimtenē], kuru tikai daži no viņiem bija redzējuši vai par kuru likās zinis. Pirmā aizbrauca visa muižniecība, tad zemes īpašnieki, lauksaimnieki ar saviem lopiem, garīdznieki, 700 ārstu, aptiekāri, baņķieri, uzņēmēji, veikalnieki, fabriku īpašnieki, veci vīrieši un sievietes no nabagmājām, cietumnieki, notiesātie, psihiatrisko slimnīcu iemītnieki, slimnīcu pacienti, pat divas vai trīs aklas meitenes no neredzīgo patversmes. Pirms aizbraukšanas viņi pilsētā izpirka visus zābakus un kurpes, apakšveļu, uzvalkus, kleitas un ziemas mēteļus. Visi mūsu vācbaltiešu draugi nāca no mums atvadīties, dziļi satriekti par savu veco māju atstāšanu, ļoti nedroši par gaidāmo nākotni, tomēr nespējot neņemt vērā firera aicinājumu. Katram no viņiem bija apsolīta šejienes māju kopija: zemes īpašniekiem bija jābūt saviem īpašumiem, zemniekiem – savām saimniecībām, aptiekāriem – savām aptiekām, frizieriem – savam *Friseur*⁴⁵ uzņēmumam. Kāda veca kalpone man teica:

⁴³ Apzīmējums Kurzemei, Vidzemei un Igaunijai Krievijas impērijā.

⁴⁴ „Hitlers sauc!” (Vācu val.)

⁴⁵ Frizieru. (Vācu val.)

„Man būs četrīstabu dzīvoklis ar balkonu un virtuvi, tāds pats kā man ir šeit.” Rozengrīni apciemoja mūs atvadu vizītē, un Karina sacīja: „Hitlers draud, ka Lielbritānija beigs pastāvēt, pazudīs no Eiropas kartes, no Anglijas nekas nepaliks kā vien maza pelnu kaudzīte.” Redzēsīm!

Rundschau kļuva ik dienas rupjāka un aizskarošāka pret Angliju, un visbeidzot redaktors un visi viņa darbinieki, kā arī tipogrāfija aizbrauca, lai nodibinātu vēl vienu mēslu avīzi Vartegau (Warta – Polijas centrālā daļa Lodzas vojevodistē), kur apmetās lielākā daļa vācbaltiešu; bet pirms tam es viņam uzrakstīju vēstuli, pastāstot, ko domāju par viņu un viņa *Dreck* [mēslu] avīzi, parakstoties: *Ein langjabriger Abonnent der RR* [ilggadējā abonente].

Pilsēta likās pavisam tukša pēc tam, kad viņi visi bija aizbraukuši, un visi vecie veikali, piemēram, Šeubers, Mencendorfs, Gorke, aptiekas un simtiem citu, kā arī visas konditoru kafejnīcas un restorāni bija slēgti. Vienīgi ebreju veikali, kā Feitelberga, Tāla un Arenstamma, palika.

Atgriežoties pie personiskākām lietām.

1939./1940. gada ziema bija bargākā, kādu mēs jebkad bijām pieredzējuši. No decembra vidus līdz aprīļa sākumam mums bija tikai viena diena bez spēcīga sala. Ganfa laika novērojumi par trīssarpus mēnešiem visi ir ugunīgi sarkani. Dienu no dienas un katru nakti temperatūra bija no -20° līdz -30° pēc Reomira⁴⁶, tāpēc visi mūsu skaistie dižskābarži, piramīdu ozols, Ganfa iemīļotie rododendri, daudzas kastaņas un mūsu slavenās ābeles nosala. Ņemot vērā, ka 1938. gadā šim trim ābelēm bija tikai divi āboli, 1939. gadā tās deva 3000 augļu. Latvijā aizgāja bojā 10 miljoni ābeļu, tā ka visu ziemu mums nebija augļu.

Visu to ziemu mīļais Ganfs bija slims. Nespēdams noskūties, viņš audzēja baltu bārdu (foto Tev aizsūtīju) un izskatījās varen glīts ar to. Ordes kundze⁴⁷, kura viņu bieži apmeklēja, sauca viņu par *Mozu*. Tomēr, kad pienāca vasara, viņš varēja pastaigāties pa dārzu un gozēties saulē vasarnīcas verandā. Jūni 21. jūnijā, garākajā dienā, izsauca taksometru, un mēs aizbraucām līdz pludmalei, iznomājām dažus krēslus un sēdējām, skatoties saulrietu. Tā bija svētku diena, jo neviens no mums nebija redzējis jūru mēnešiem ilgi. Tā kā šī ekspedīcija viņam nekaitēja, Jūni mūs pierunāja divreiz doties uz *Lido*⁴⁸, lai redzētu *skotus* – skotu zēnu un meitēnu trupu Skotijas ziemeļrietumu apgērbā ar 14 gadus vecu diriģentu, kurš bija īsts brīnums. Viņi spēlēja dažādus instrumentus, dziedāja skotu dziesmas un dejoja, mazažam zēnam, tērptam kiltos un Ītonas jakā, ar apbrīnojamu sparū vadot mūziķus.

⁴⁶ -25° līdz $-37,5^{\circ}$ C.

⁴⁷ Frānsisa Fortūna Deividsona (*Frances Fortune Davidson*, 1885–1949) – Lielbritānijas sūtņa Latvijā (1938–1940) Čārlza Viljama Ordes (*Charles William Orde*, 1884–1980) sieva.

⁴⁸ Restorāns Majoros, Turaidas ielā 8.